

TỔNG QUAN HỆ THỐNG GIÁO DỤC KỸ THUẬT VÀ NGHỀ BANG SOUTH CAROLINA - HOA KÌ

ThS. VƯƠNG HỒNG HẠNH - Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam

NGUYỄN THU HẰNG - Học viện An ninh Nhân dân

1. Đặt vấn đề

Ở bang South Carolina - Hoa Kỳ, giáo dục (GD) kĩ thuật và nghề (CATE) đóng vai trò quan trọng trong các trường phổ thông, các trường đại học (trường kĩ thuật) và GD người lớn. CATE cung cấp mô hình toàn diện về GD trung học phổ thông (THPT), đồng thời cung cấp mạng lưới 39 trung tâm đào tạo nghề. Hình thức học tập dựa trên đào tạo nghề ở các công ti/doanh nghiệp tiếp nhận học viên bao gồm: Giới thiệu chung về nghề, dịch vụ học tập, GD hợp tác, tư vấn GD dựa trên đào tạo nghề, thực tập và học nghề. Như vậy, tư vấn nghề nghiệp là một hoạt động quan trọng trong hệ thống GD kĩ thuật và nghề.

Ở các quốc gia OECD, GD THPT được chia thành ba mô hình chính: Hệ thống kép (thực tập và học tập tại cơ sở đào tạo nghề); trung cấp nghề - nơi thanh niên được trang bị nghề nghiệp kèm/hoặc không kèm cơ hội học sau trung học, đây là mô hình phổ biến ở các nước châu Âu; mô hình thứ ba liên quan tới GD trung học toàn diện, ít trang bị nghề nghiệp ở cấp trung học. Ở Hoa Kỳ, ngoài ba mô hình trên, mô hình thứ tư ra đời, dựa trên mô hình hệ thống CATE. Mô hình này lồng ghép hành trang nghề, bao gồm kinh nghiệm tại nơi làm việc. Những lợi ích từ kinh nghiệm đó là thanh niên không bị bỏ ngỡ khi bắt đầu công việc, cơ hội nghề nghiệp sớm. Mô hình này giúp họ khám phá lựa chọn nghề, tự nâng cao kinh nghiệm nghề mà không nhất thiết áp dụng chương trình đào tạo học thuật.

2. Điểm mạnh, thách thức trong GD kĩ thuật và nghề ở bang South Carolina-Hoa Kỳ

Các cách tiếp cận trong GD kĩ thuật và nghề ở bang South Carolina-Hoa Kỳ: a/ CATE được xem như một phần trong GD toàn diện cấp trung học; b/ GD trung học hướng tới phát triển kĩ năng nền tảng bên cạnh CATE; c/ Hướng dẫn nghề chất lượng cao; d/ Đầu tư cho GV của CATE; e/ Hợp tác với nhà tuyển dụng.

Điểm mạnh trong hệ thống CATE ở bang South Carolina: a/Các trường THPT và các trung tâm nghề và kĩ thuật đều có chương trình CATE, chương trình này giữ vai trò tương đối quan trọng; b/Các kĩ năng cơ bản tham gia các chương trình CATE hoặc học cao đẳng/đại học; c/Bang South Carolina thể hiện khát vọng cải cách các chương trình CATE và những phần khác trong hệ thống GD, khởi xướng từ "Đạo luật phát triển GD và kinh tế" nhằm nâng cao các kĩ năng cho lực lượng lao động bang; d/Hướng dẫn và tư vấn nghề là ví dụ điển hình nổi trội, bao gồm mọi cấp độ GD, thành phần tham gia khác nhau và có mục tiêu rõ ràng trong việc nâng cao thông tin nghề và nhận thức nghề cho học sinh (HS) sinh viên (SV); đ/Nhiều cách thu hút GV CATE giỏi; e/Nhà tuyển dụng chủ động tham gia CATE; f/Hệ thống các trường cao đẳng kĩ thuật hùng mạnh tại bang South Carolina.

Thách thức trong hệ thống CATE ở bang South Carolina: a/Nguồn lực nhà trường phụ thuộc nhiều vào nguồn địa phương sẵn có và nguồn thu qua thuế. Như vậy, có sự chênh lệch giữa các hạt/trường, nhà nước đến bù chênh lệch bằng cách phân bổ thêm nguồn lực

cho các hạt nghèo. Tuy nhiên, sự đến bù này chưa đủ do suy thoái kinh tế hiện nay và sự cắt giảm ngân sách nghiêm trọng. b/Rất ít HS có kinh nghiệm việc làm khi đang học THPT. Trong khi mô hình tư vấn nghề này yêu cầu nhiều trải nghiệm việc làm nhưng không bắt buộc việc làm như mong muốn, SV có thể tìm kiếm các cơ hội để tích lũy kinh nghiệm công việc bên ngoài. c/Nhiều HS tốt nghiệp THPT không đủ kĩ năng cơ bản khi tham gia thị trường lao động và GD sau trung học. Hệ quả là những HS này cần tham gia các khóa học bổ trợ nhằm theo kịp và phát triển những kĩ năng này tại trường cao đẳng kĩ thuật. d/Người lớn cũng thiếu kĩ năng cơ bản về đọc, viết và làm toán. Việc chia trách nhiệm GD và đào tạo người lớn thông qua các tổ chức khác nhau dẫn tới việc tăng gấp đôi nỗ lực và chồng chéo các dịch vụ. Suy thoái kinh tế hiện nay sẽ làm giảm việc cung cấp và sẵn sàng công tác GD người lớn.

3. Khuyến nghị về chính sách phát triển GD kĩ thuật và nghề ở bang South Carolina-Hoa Kỳ

3.1. Tăng cường tài chính và nguồn nhân lực

Minh bạch hơn nữa trong chi tiêu cấp hạt sẽ cải thiện nguồn lực phân bổ: Mặc dù sự mất cân bằng trong phân bổ nguồn lực giữa các bang đang giảm ở Hoa Kỳ nhưng một số nghiên cứu lại cho thấy cơ chế phân bổ nguồn lực giữa các bang nhiều khi gia tăng mà không giảm sự bất bình đẳng. Thông thường, các trường học trong bang phân bổ nguồn lực tùy theo mức chi từ các năm trước. Khoản chi tiêu này phụ thuộc nhiều vào chi phí sẵn có cho GV. Như đã lập luận, các trường thuộc diện khó khăn thường thu hút GV ít kinh nghiệm và chi phí thấp hơn so với các trường có điều kiện.

Mức độ mất cân bằng ở South Carolina không rõ ràng. Ở đây, nhà trường tự quyết định cách phân bổ nguồn lực sẵn có. Nhưng chỉ một số hạng mục được lựa chọn báo cáo công khai về cách thức và số lượng phân bổ từng trường. Khi các bang phân bổ ngân sách xuống trường, họ không chỉ tính theo khung chi tiêu sẵn có ở các trường mà còn dự tính nhu cầu nội tại ở trường. Điều này tạo áp lực đối với các bang trong việc phản ánh nhu cầu cả nhân từng trường trong sắp xếp phân bổ ngân sách.

Hợp tác càng lớn mạnh thì khả năng giảm chi phí một số dịch vụ càng cao và ngày càng tiệm cận với CATE chất lượng tốt ở toàn bang. Hơn một nửa trong số 85 trường ở bang South Carolina chỉ có duy nhất một trường THPT. Như lập luận trên, chi phí phân bổ trong GD quy mô nhỏ và khu dân cư sẽ cao hơn so với những bang lớn hơn với mật độ dân số cao.

Hợp tác cung cấp CATE có hai lợi thế tiềm năng. Nó giảm chi phí do quy mô kinh tế, một số dịch vụ tập trung vào một hoặc vài cơ quan thay vì cung cấp cho từng trường hoặc bang. Sự hợp tác giữa các bang có thể nâng cao khả năng tiếp cận tới chất lượng CATE tốt ở từng bang do HS CATE có thể hưởng lợi từ nguồn lực sẵn có ở các bang khác.

3.2. Vận dụng tốt kinh nghiệm làm việc

Cung cấp cho HS THPT- những người có nguyện

vọng trực tiếp tham gia vào thị trường lao động với kinh nghiệm công việc chuyên sâu trong quá trình đào tạo tại trường. Nhà tuyển dụng cần đặt ra động lực, mục tiêu phát triển cho HS có điều kiện khó khăn được chia sẻ cơ hội thành công. Việc thực hiện nâng cao trình độ đào tạo liên kết tại các trường làm giảm những bất cập trong việc phân bổ cơ hội học tập tại nơi làm việc.

Học tập tại nơi làm việc là một yếu tố có giá trị đối với công tác GD và đào tạo: Môi trường học tập thuận lợi: Các kĩ năng mềm như làm việc nhóm và giao tiếp sẽ dễ dàng được tích lũy tại nơi làm việc hơn ở nơi khác. Chuyển giao từ nhà trường đến nơi làm việc: Đào tạo tại nơi làm việc cho phép nhà tuyển dụng phát hiện tiềm năng của người lao động. Hướng dẫn nghề và động lực nghề: SV có thể học hỏi từ thực tế nghề mỗi ngày.

Ngoài ra, đào tạo tại nơi làm việc đem đến lợi ích cho các nhà tuyển dụng: Nhà tuyển dụng có thể hiểu đặc điểm đối tượng đào tạo và cách tuyển dụng người phù hợp, đồng thời trang bị cho họ những kĩ năng cần thiết. Mục đích được tuyển dụng trong tương lai là động lực lớn nhất cho những SV mong muốn được đào tạo tại nơi làm việc.

HS có hoàn cảnh khó khăn ít khả năng nâng cao kinh nghiệm làm việc trong suốt quá trình học trung học: HS có hoàn cảnh khó khăn thường tích lũy kinh nghiệm làm việc khi sớm tham gia vào thị trường lao động và khó tìm kiếm việc qua gia đình và mạng xã hội. Ở Hoa Kỳ, một số kĩ năng và tiêu chuẩn nghề được phát triển tại trường trung học hoặc các trường cao đẳng kĩ thuật và một số khác được đúc rút qua công việc. Mạng lưới xã hội, bao gồm gia đình, bạn bè đóng vai trò quan trọng trong việc tìm kiếm việc và nâng cao kinh nghiệm. Tại đây, HS có điều kiện khó khăn và HS da màu châu Phi thường đi làm sớm hơn (tỉ lệ 20%) so với HS da trắng (theo Sum và cộng sự, 2008).

Kinh nghiệm chuyên môn giúp nâng cao thu nhập cho nguồn lực lao động trẻ: Ở bang South Carolina, chênh lệch trong kinh nghiệm làm việc ảnh hưởng tới HS có hoàn cảnh khó khăn nếu chúng tốt nghiệp từ những nhà trường thuộc khu vực nghèo với mật độ lao động thấp. Việc mở rộng điều kiện địa lí và kinh nghiệm việc làm có thể tạo ra những lợi ích tiềm năng cho SV bằng việc nâng cao cơ hội lựa chọn và cải thiện cách tiếp cận đào tạo lao động. Kinh nghiệm này có thể tạo nên kết nối xã hội và đem lại những lợi ích về kinh nghiệm làm việc. Phương án giải quyết trước mắt bao gồm giảm chi phí đi lại, phân bổ kinh nghiệm làm việc theo khu vực trong thời gian cao điểm cần lao động (như thời gian nghỉ hè) và gửi thông báo tới các trường trung học và cao đẳng.

Để xuất chính sách này khuyến khích tận dụng các cơ hội và trải nghiệm việc làm khác nhau như thực tập, GD hợp tác, việc làm mùa hè..., phụ thuộc vào nhu cầu người học, hoạch định nghề và công việc yêu thích. Luật Đầu tư Lực lượng lao động Bang South Carolina giai đoạn 2009-2010 đề ra điều khoản cơ hội trải nghiệm việc làm cho thanh thiếu niên như một ưu tiên.

3.3. Đào tạo tốt các kĩ năng cơ bản trong CATE

Bang South Carolina có nhiều sáng kiến cải thiện các kĩ năng cơ bản ở trường phổ thông và đại học, bao gồm giới thiệu chương trình Những con đường khác nhau thực hiện thành công sáng kiến (trong EEDA) năm 2006. Tuy nhiên, do khủng hoảng kinh tế hiện nay, việc thực hiện đầy đủ các sáng kiến rất khó. EEDA tổ chức đánh giá đầu tiên trong cải cách ở bang South Carolina, báo cáo đánh giá cho biết sẽ tạm dừng một số sáng kiến

do suy thoái và cắt giảm ngân sách.

Khuyến khích HS CATE đạt chuẩn cao trong các kĩ năng cơ bản: Để đáp ứng yêu cầu ngày càng cao về các kĩ năng cơ bản, trang bị những kĩ năng này cho HS THPT, kể cả HS CATE, Hoa Kỳ đưa ra khái niệm khoa học mới đó là "GD nghề và kĩ thuật" (trước đây là GD và đào tạo nghề) nhằm phản ánh sự thay đổi trong tiếp cận và đào tạo nghề chuyên sâu nhằm nâng cao mức độ sẵn sàng với nghề trong thị trường lao động hiện đại.

Yêu cầu GV cộng tác, tận dụng sáng kiến đổi mới chương trình CATE: Việc tích hợp môn học, bao gồm các kĩ năng cơ bản, vào chương trình CATE là mục tiêu chính sách chính trong Đạo luật GD Kĩ thuật và Hướng nghiệp (Perkins IV). Hướng tiếp cận tích hợp này được thực hiện ở EEDA bang South Carolina và theo mô hình "trường trung học chính là nơi làm việc". Theo NRCCTE (2010), kết quả học tập môn Toán được cải thiện khi GV hợp tác với đồng nghiệp phân bổ chương trình, phát triển bài giảng và thực hành nâng cao môn Toán theo chương trình CATE.

Cần thiếp sớm tốt hơn việc khắc phục hậu quả GD sau trung học: Việc khắc phục sửa sai rõ ràng tốn kém hơn so với việc phát triển các kĩ năng tại trường trung học. Tỉ lệ HS trung học tham gia vào GD khắc phục (1/3 SV cao đẳng ở South Carolina) cho thấy GD khắc phục không phải cách tốt để nâng cao kĩ năng, nhưng là cách thường được sử dụng để phát triển kĩ năng và tri thức. Đây là một vấn đề mang tính hệ thống và cần cần đối trọng chi phí đào tạo lại những HS này khi tham gia thị trường lao động. HS theo chương trình CATE sẽ nhận thấy việc ứng dụng lí thuyết trong đời sống thực tế. Điều này có lợi cho tất cả HS/SV.

3.4. Kĩ năng học tập dành cho người lớn và lực lượng lao động

Chiến lược về kĩ năng cho bang South Carolina: Hoa Kỳ có nhiều cách tiếp cận và các dân tộc khác nhau nhưng ứng dụng logic kinh tế lại giống nhau. Các yếu tố truyền thống nhấn mạnh vào sự phát triển kinh tế ở South Carolina trong quá khứ, ví dụ: Nguồn lực nông nghiệp tự nhiên, đóng vai trò quan trọng mang tính chiến lược của South Carolina hướng tới phát triển kĩ năng đối với lực lượng lao động.

Liên kết, hợp tác nhằm nâng cao dịch vụ GD: Tính hiệu quả trong cung cấp dịch vụ GD là một trong những thách thức tiềm ẩn thuộc hệ thống, được điều hành bởi các tổ chức khác nhau. Ở nhiều nước OECD, trách nhiệm GD và đào tạo được phân chia theo các tổ chức và sự hợp tác liên kết giữa những tổ chức này luôn là một thách thức. Nhưng những trách nhiệm này thường xuyên bị chống chéo. Điều này dẫn tới người thất nghiệp không chỉ cần một khóa đào tạo ngắn hạn để tham gia thị trường lao động mà cần rèn luyện những kĩ năng cơ bản tốt hơn để tìm việc.

Việc cắt giảm quỹ gây khó khăn đối với GD người lớn ở South Carolina: Hiện nay, nguồn vốn kích cầu tạm thời đang được sử dụng cho GD người lớn trong các tháng hè sẽ bị chính phủ cắt giảm (South Carolina, Bộ Thương mại 2009b). Ngoài ra, các nhóm thanh tra của OECD đã được cảnh báo rằng không phải tất cả nhu cầu về GD người lớn đều được đáp ứng. Ở South Carolina, chi phí tối đa là 250 USD cho SV nghề.

Điều kiện GD linh hoạt sẽ giúp người lớn dễ dàng cam kết với GD và đào tạo người lớn: Một cuộc điều tra nghiên cứu giữa các nước Châu Âu chỉ ra rằng thời gian lao động linh hoạt, chương trình cá nhân và tiếp cận với thông tin và dịch vụ tốt đã khuyến khích người lớn tham gia

vào chương trình GD và đào tạo nhiều hơn (OECD, 2005). Hiện nay, phương tiện đi lại phong phú và ICT tiện dụng, chương trình GD từ xa ngày càng phổ biến. Một ưu điểm khác cần kể tới là hình thức đào tạo này rất hữu ích cho đối tượng học ở vùng sâu vùng xa. Mục đích chính là thúc đẩy e-learning cho mọi người và tạo cơ hội học tập ở mọi nơi.

4. Bài học kinh nghiệm đối với Việt Nam

Căn cứ vào điều kiện cụ thể của GD tư vấn nghề nghiệp Việt Nam, trong bối cảnh đổi mới căn bản và toàn diện giáo dục - đào tạo và những khuyến nghị về chính sách phát triển GD kĩ thuật và nghề ở bang South Carolina, chúng ta có thể rút ra một số kinh nghiệm cho Việt Nam, cụ thể là:

Thứ nhất, tư vấn nghề nghiệp cho HS sớm: Căn định hướng cho HS theo từng độ tuổi để hình thành, phát triển nhận thức về các kĩ năng có liên quan đến nghề nghiệp tương lai. Hiện nay, công tác GD hướng nghiệp ở VN chủ yếu tập trung vào lớp 9 và lớp 12 - là những đối tượng chuẩn bị bước vào thị trường lao động hoặc chuyển lên GD bậc ba. Tư vấn nghề nghiệp là một quá trình, phải chuẩn bị cho HS ngay từ khi bước vào nhà trường, tiếp tục phát triển cho SV khi bắt đầu vào đại học, cao đẳng. Việc xác định sớm nghề nghiệp phù hợp với năng lực, sở thích của SV sẽ thuận lợi cho sự lựa chọn đúng đắn trong việc chọn nghề và chọn trường.

Thứ hai, phát triển hệ thống thông tin nghề nghiệp: Xây dựng và phát hành rộng rãi các cuốn sổ tay/cẩm nang nghề nghiệp để giúp GV, HS, SV và cha mẹ có căn cứ lựa chọn nghề nghiệp. Việc xây dựng hệ thống thông tin nghề nghiệp này cần sự chung tay của các bên liên quan, bao gồm các nhà GD, cha mẹ HS, SV, người sử dụng lao động.

Thứ ba, tăng cường tích hợp tư vấn nghề nghiệp vào các môn học: Hiện nay, các môn học ở trường phổ thông rất đa dạng. Vì vậy, việc tích hợp GD nghề vào các môn học thuận lợi, đặc biệt là đối với các môn xã hội. Tuy vậy, cho đến thời điểm này, việc thực hiện tích hợp nghề nghiệp vào các môn học ở Việt Nam vẫn chưa thực hiện đồng bộ và hiệu quả như mong muốn. Phương pháp thực hiện cùng với mục tiêu đặt ra đối với mỗi môn học là một trong những điều quan trọng. Vấn đề đổi mới kiểm tra, đánh giá theo hướng tiếp cận năng lực HS, SV khá gắn gũi với tích hợp nghề nghiệp vào các môn học. Quá trình này đã hướng đến năng lực áp dụng những kiến thức đã học của HS, SV vào cuộc sống.

Thứ tư, nâng cao chất lượng tư vấn chọn nghề cho SV: Tư vấn chọn nghề ở nước ta hiện nay mới dừng lại ở mức giới thiệu nghề nghiệp. Cần chú trọng, nâng cao chất lượng của công tác này, nhằm giúp SV hiểu sâu sắc về những cơ hội, thách thức cũng như rủi ro gặp phải

trong nghề nghiệp. Đặc biệt, việc phát hiện ra sự phù hợp giữa trí thông minh, năng lực, sở thích của SV với nghề/nhóm nghề tương ứng là rất quan trọng. Nó sẽ giúp định hướng tốt cho SV có thể học tập, lập kế hoạch nghề nghiệp cũng như sẵn sàng để tham gia vào thị trường lao động tốt hơn.

Thứ năm, tư vấn nghề nghiệp phải kết hợp giữa lí thuyết và thực hành: Tư vấn nghề nghiệp phải kết hợp giữa lí thuyết và thực hành. Tư vấn tuyển sinh phải kết hợp với việc tham quan, tìm hiểu thực tiễn các trường đại học. Tư vấn chọn nghề đòi hỏi thực địa, tìm hiểu những khó khăn và thuận lợi của nghề nghiệp SV yêu thích. Các kĩ năng mềm phải được thực hành thường xuyên thì mới có thể thành thạo. Điều đó đòi hỏi các bên liên quan phải nhập cuộc, đặc biệt là phát triển mối quan hệ giữa nhà trường và các cơ sở sử dụng lao động.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Congress Joint Economic Committee, (2010), *Understanding the Economy: Unemployment Among Young Workers*.
- [2] Editorial Projects in Education Research Center (EPERC,) (2010), *South Carolina state Highlights 2010, Quality Counts, A Special Supplement to Education Week's*, Bethesda.
- [3]. Malgorzata Kuczera, OECD Reviews of Vocational Education and Training, (2011), *A learning for Jobs Review of the United States, South Carolina*.
- [4]. Phạm Tất Dong, (2005), *Giúp bạn chọn nghề*, NXB Thanh niên.

SUMMARY

In OECD countries, the general education is divided into three main models: the dual system (practice and learning at vocational training institutions); vocational schools - where young people are equipped careerswith/ or without post-secondary education opportunities, this is a common pattern in European countries; the third model involves a comprehensive secondary education with less careerpreparation. In the United States, besides thesethree models, the fourth model was created, basing on CATE system model. This model integratedinto vocational preparation, including experience in the workplace, helps young people explore career options, self-improve job experience without necessarily applying academic curriculum.

Keywords: Career consultancy; vocational-technical education; upper secondary education.

LỜI CẢM ƠN

Tất cả các bài viết đăng trên Tạp chí Khoa học Giáo dục Số 123 đều được phản biện kín theo một quy trình rất chặt chẽ, khách quan.

Bên cạnh sự giúp đỡ của Hội đồng Biên tập, Tạp chí Khoa học Giáo dục xin trân trọng cảm ơn các nhà khoa học, các chuyên gia thuộc nhiều lĩnh vực nghiên cứu khoa học của Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam, bao gồm: PGS.TS. Nguyễn Đức Minh; PGS.TS. Phan Văn Nhân; PGS.TS. Phạm Đức Quang; PGS.TS. Nguyễn Đức Quang; PGS.TS. Nguyễn Thị Hạnh; TS. Lương Việt Thái; PGS.TS. Vương Thanh Hương; PGS.TS. Nguyễn Tuyết Nga; PGS.TS. Nguyễn Thị Lan Phương; PGS.TS. Trần Thị Hiền Lương; TS. Nguyễn Thị Hồng Vân; ThS. Hà Đức Đà đã rất nhiệt tình giúp đỡ về mặt nội dung để Tạp chí Khoa học Giáo dục xuất bản thành công số báo này.

Trân trọng!